

УДК 378.1:351

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-2075-2023-17.3>

ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

РЯБЕНКО МИХАЙЛО ІВАНОВИЧ

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогічної освіти та соціальної реабілітації
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
mykhailr@ukr.net
orcid.org/0000-0001-7105-6683

З огляду на вкрай складну ситуацію, в якій опинилася Україна внаслідок збройної агресії, велика кількість учасників освітнього процесу опинилася в нестандартних умовах. Статтю присвячено діяльності державних органів та органів управління закладом освіти та інших осіб, які визначають та реалізують освітню політику в Україні, зокрема в закладах вищої освіти, в особливий період воєнного стану. Мета статті – аналіз змісту освітньої політики щодо психолого-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу в закладах вищої освіти під час воєнного стану. Під час дослідження використано теоретичні й емпіричні методи дослідження, а саме теоретичний аналіз і узагальнення психолого-педагогічної практики щодо уточнення сутності базових понять дослідження; емпіричні та експериментальні: анкетування – для дослідження стану психолого-педагогічного супроводу в освітньому процесі закладу вищої освіти; моделювання – для розробки і представлення рекомендацій щодо успішної організації психолого-педагогічного супроводу в освітньому процесі закладу вищої освіти. Зокрема, надано визначення воєнного стану як особливого правового режиму, що вводиться в країні у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України тощо. Зроблено аналіз останніх досліджень вітчизняних вчених щодо вивчення питань освітньої політики, психолого-педагогічного супроводу, в тому числі в період воєнного стану. Наголошено на основних завданнях закладу вищої освіти відповідно до чинного законодавства. Визначенні види учасників освітнього процесу в закладі вищої освіти. Проаналізовано визначення категорій «супровід», види супроводів у вітчизняній науковій літературі. Науковою новизною є визначення поняття «психолого-педагогічний супровід учасників освітнього процесу закладів вищої освіти в умовах воєнного стану» як комплексної системи заходів, спрямованих на створення сприятливих психолого-педагогічних умов учасників освітнього процесу в особливому правовому режимі воєнного стану. Автором надано поняття освітньої політики психолого-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу закладу вищої освіти під час воєнного стану, що трактується як діяльність органів державної влади, органів управління та інших суб'єктів, що спрямована на створення сприятливих психолого-педагогічних умов учасників освітнього процесу в особливому правовому режимі воєнного стану. Автором вперше визначені основні суб'єкти забезпечення (гарантування) освітньої політики психолого-педагогічного супроводу та надано загальну характеристику деяких із них: Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти і науки України, Освітнього омбудсмена, Національної академії наук України, галузевих академій наук України, органів місцевого самоврядування, керівництва закладом вищої освіти (ректор, президент, проректор, декан, директор, завідувачі кафедр та інші), Вченої Ради, органів громадського самоврядування, студентського самоврядування, науково-педагогічних працівників (куратори, тьютори), психологічної служби закладу вищої освіти. Автор вважає, що суб'єкти забезпечення психолого-педагогічного супроводу здатні і повинні вчасно реагувати на виклики сьогодення. Є потреба в подальших дослідженнях детальніше проаналізувати діяльність кожного конкретного суб'єкта забезпечення політики психолого-педагогічного супроводу у воєнний час та вивчити основні причини низького рівня її реалізації.

Ключові слова: освітня політика, психолого-педагогічний супровід, учасники освітніх відносин, суб'єкт, воєнний стан.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну у 2022 році стало несподіванкою для більшості громадян України. Країна постала

перед викликами, пов'язаними із загрозою своєму існуванню, яких вона не мала останні 80–100 років. В екстремальних умовах опинилась і вся система вищої освіти. За даними

інституту освітньої аналітики Міністерства освіти і науки України (МОН України), пошкоджень зазнали біля двох сотень закладів вищої освіти, близько 10 зруйновані повністю [2]. В екстремальних умовах опинились також і учасники освітнього процесу закладів вищої освіти (ЗВО). Багато науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти були вимушені переїжджати в інші регіони України та за кордон. Багато учасників освітнього процесу зіткнулись із подіями та станами (втрата рідних, роз'єднання з рідними та близькими, перебування під обстрілами, невизначеність майбутнього, страхи різних видів, тривалі стреси, підвищений рівень нервово-психічної напруги та інші), з якими важко впоратись самому. Тому, на наш погляд, особливої значущості на сучасному етапі діяльності та розвитку вищої освіти набула проблема психолого-педагогічного супроводу всіх учасників освітнього процесу, зокрема, закладів вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проведений аналіз наукових праць та публікацій дав змогу констатувати, що питання освітньої політики вивчали науковці багатьох галузей: філософії, політології, публічного управління, соціології, історії, педагогіки та інших. Зокрема, цій проблемі присвятили праці такі вчені, як В. Андрущенко, І. Іванюк, В. Журавський, О. Кононенко, Є. Красняков, В. Кремень, С. Крисюк, В. Луговий, Т. Лукіна, Л. Прокопенко, В. Савельєв, Н. Шульга та інші.

Щодо питань психолого-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу у мирний час треба зазначити, що ця проблематика завжди привертала досить велику увагу протягом розвитку освітньої галузі. З останніх досліджень варто відзначити праці І. Беха, О. Газмана, Н. Крилова, Н. Пригової, Н. Михайлової, М. Мушкевич, Г. Строевої, О. Лідерс, А. Бодалева, Н. Синягіної, Д. Гре-хем, Т. Коростіянець, Н. Мірончик, М. Мушкевич, І. Семененко та інших.

Проблемі супроводу учасників освітнього процесу у період воєнного стану приділяли увагу такі науковці, як В. Андрєєнкова, Т. Войцяк, І. Гриців, Л. Кондратенко, І. Марухина, В. Мельничук, Н. Сабліна, О. Флярковська,

Т. Харківська, та інші. Проте, незважаючи на певну кількість публікацій, залишаються не висвітленими багато питань та проблем, з якими стикаються учасники освітнього процесу під час воєнного стану (зокрема, щодо можливостей, реальних конкретних дій та ефективності діяльності відповідних інституцій, установ та інших уповноважених суб'єктів щодо психолого-педагогічної підтримки учасників освітнього процесу під час воєнного стану тощо) і які потребують якнайшвидшого наукового дослідження та оприлюднення для широкого загалу, зокрема учасників освітнього процесу.

Мета статті полягає в аналізі змісту освітньої політики щодо психолого-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу в ЗВО у період воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до чинного законодавства одними з основних завдань закладу вищої освіти є створення необхідних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і талантів, а також формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах тощо [8]. Станом на початок вторгнення в Україну російської федерації в нашій країні функціонувало 336 закладів вищої освіти, в яких навчались 1 мільйон 335 тисяч здобувачів вищої освіти та працювали близько 153 тисяч наукових, педагогічних та науково-педагогічних працівників [2]. Тобто близько півтора мільйона людей (переважно громадян України), учасників освітнього процесу, яких об'єднує ЗВО, у період воєнного стану потребують відповідного супроводу.

До основних учасників освітнього процесу в ЗВО відповідно до Закону України «Про освіту» відносять наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників; здобувачів вищої освіти та інших осіб, які навчаються у ЗВО, та інших працівників закладів вищої освіти [8]. Воєнний стан, згідно із Зако-

ном України «Про правовий режим воєнного стану», визначається як особливий правовий режим, що вводиться в Україні у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [10]. М. Мушкевич зазначає, що етимологічно поняття супроводу близьке за значенням сприянню, спільному пересуванню, допомозі однієї людини іншій у подоланні труднощів та означає йти разом з метою провести, слідувати; проводити, супроводжувати. Дослідник відзначає, що в ситуації, пов'язаній із супроводом, можна виокремити три основні компоненти, а саме: 1) той, кого супроводжують; 2) той, хто супроводжує; 3) шлях, який вони проходять разом. Іншими словами, йдеться про спільне буття людей у певний часовий період життєдіяльності. Відповідно, супроводжуючий є людиною, яка захищає та допомагає подорожньому на певному відрізку шляху впоратися з мінливими обставинами [5]. У нашому випадку тими, кого супроводжують, є учасники освітнього процесу ЗВО. Ті, хто супроводжує, – це особи, організації та органи, яким належить активна роль у допомозі у подоланні труднощів (суб'єкт). Відповідно, шлях, який вони проходять разом, – це саме період воєнного стану. Вивчення наукової літератури дозволяє зазначити, що розрізняють декілька видів супроводу: психологічний, психолого-педагогічний, соціально-педагогічний, соціальний супровід, психофізіологічний супровід, юридичний супровід, консультативно-діагностичний супровід тощо [3]. Так, у своїх дослідженнях Т. Коростиянець пише, що метою педагогічного супроводу (у мирний час)

є цілеспрямований розвиток особистості супроводжуваної людини, здійснюваний за допомогою спеціальних педагогічних систем (освіти, виховання, навчання, підготовки) в їх інституціональному (структурному) оформленні [4]. Психологічний супровід – мультидисциплінарний метод, який забезпечує єдність зусиль педагогів, психологів, соціальних і медичних працівників та полягає у формуванні ними орієнтаційного поля розвитку, де відповідальність за діяльність несе сам суб'єкт розвитку [5].

У нашому дослідженні під психолого-педагогічним супроводом учасників освітнього процесу в ЗВО під час воєнного стану ми розуміємо комплексну систему заходів, спрямованих на створення сприятливих психолого-педагогічних умов для учасників освітнього процесу в особливому правовому режимі воєнного стану. Одним із ключових завдань нашої роботи є дослідження сутності освітньої політики та визначення відповідальних за формування та реалізацію освітньої політики в Україні. Так, зокрема, аналіз довідникової літератури довів, що термін «політика» походить від грецького слова *politike (techne)* та перекладається як: мистецтво керувати державою; діяльність органів державної влади, партій, суспільних груп у галузі внутрішньо-державного управління і міжнародних відносин; як спосіб дій, поведінки, спрямований на досягнення певної мети; певним чином скерована діяльність держави або соціальних груп у певній сфері [6].

Ми погоджуємося з тим, що політикою можна назвати участь у справах держави, специфічну діяльність, пов'язану із цим. Зміст цієї діяльності охоплює сукупність етапів: 1) формулювання принципів завдань; 2) чітке визначення перспективних і найближчих цілей, які мають бути досягнені в певний проміжок часу; 3) вироблення методів, засобів, форм діяльності; 4) вибір організацій (інститутів), за допомогою яких буде реалізовуватися діяльність і може бути досягнуто поставлених цілей; 5) добір і розподіл кадрів, здатних зрозуміти і виконати накреслені завдання [13]. В. Гальперіна та В. Савельєв в енциклопедії освіти зазначають, що освітня

політика – це сфера взаємовідносин індивідів, різних соціальних груп з метою використання владних інституцій задля реалізації своїх інтересів і потреб. Під суб'єктами освітньої політики дослідники розуміють індивідів, соціальні спільноти (нація, професійні групи, еліти тощо) та соціальні інститути (держава, політичні партії, та рухи, профспілки, групи інтересів тощо) [1]. Відповідно під освітньою політикою психолого-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу ЗВО під час воєнного стану ми розуміємо діяльність органів державної влади, органів управління та інших суб'єктів, спрямовану на створення сприятливих психолого-педагогічних умов для учасників освітнього процесу в особливому правовому режимі воєнного стану. У нашому дослідженні суб'єктами забезпечення (гарантування) освітньої політики психолого-педагогічного супроводу ми визначаємо: Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України, Міністерство освіти і науки України, Освітнього омбудсмена, Національну академію наук України, галузеві академії наук України, органи місцевого самоврядування, керівництво ЗВО (ректор, президент, проректор, декан, директор, завідувачі кафедр та інші), Вчені Ради, органи громадського самоврядування, студентське самоврядування, науково-педагогічних працівників (куратори, тьютори), психологічну службу та інші. Згідно із Законом України «Про вищу освіту» державну політику у сфері вищої освіти визначає Верховна Рада України, а реалізують Кабінет Міністрів України та центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки [8]. Тобто єдиним органом в нашій країні, який визначає державну політику в галузі освіти, є Верховна Рада України – єдиний орган в країні, який має право приймати закони – нормативно-правові акти, які мають найвищу юридичну силу та є обов'язковими для виконання по всій території України. Ще у мирний час Верховна Рада ухвалила закони, які діють та регулюють найважливіші відносини, зокрема в системі вищої освіти: Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту» тощо. Верховна Рада складається з 450 народних

депутатів. До структури Верховної Ради входять комітети, зокрема Комітет з питань освіти, науки та інновацій, що складається з народних депутатів, які мають також контрольні функції, зокрема щодо забезпечення прав та гарантій учасників освітнього процесу. Треба зазначити, що Верховна Рада протягом місяця з дня введення воєнного стану прийняла зміну до Закону України «Про освіту» (статтю 57 (1) Державні гарантії в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану), де наголошується на збереженні гарантій основним учасникам освітнього процесу (дистанційна форма навчання, збереження місця роботи, заробітних плат, стипендій, створення безпечного освітнього середовища тощо). Норми Закону наголошують на тому, що реалізує державну політику у сфері вищої освіти Кабінет Міністрів України – вищий орган у системі органів виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері вищої освіти; організовує розроблення, затверджує та забезпечує виконання загальнодержавних програм розвитку сфери вищої освіти; забезпечує розроблення і здійснення заходів щодо створення матеріально-технічної бази та інших умов, необхідних для розвитку вищої освіти; видає у межах своїх повноважень нормативно-правові акти з питань вищої освіти тощо [8]. Так, 24 червня 2022 року було прийнято Постанову № 711 «Про початок навчального року під час дії правового режиму воєнного стану в Україні». Наступний орган, який відповідає за реалізацію державної політики у сфері вищої освіти та є центральним орган виконавчої влади у сфері освіти і науки орган, – Міністерство освіти і науки України, який розробляє стратегію та програми розвитку вищої освіти і подає їх на затвердження Кабінету Міністрів України; бере участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері вищої освіти, науки, підготовки фахівців з вищою освітою тощо [8]. Треба зауважити, що з перших днів повномасштабних бойових дій Міністерство освіти і науки супроводжувало заклади вищої освіти. Так, вже 25 лютого 2022 року вийшло «Роз'яснення МОН України щодо роботи закладів освіти у межах правового режиму

воєнного стану» та багато інших роз'яснень, наказів, листів тощо, які допомагали керівникам закладів та учасникам освітнього процесу орієнтуватись у складних воєнних умовах [12]. 28 лютого 2022 року МОН України запустило інформаційну компанію про те, як заспокоїтися під час війни. На сайті МОН України також розміщено ресурс під назвою Проект психологічної підтримки «ПОРУЧ» (групи психологічної підтримки для підлітків, для батьків, для психологів), який започатковано спільно з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ), Українським інститутом когнітивно-поведінкової терапії та ГО «ВГЦ «Волонтер» [11]. Також у 2022 році МОН України випустило науково-методичний збірник «Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність». Зокрема, на сайті Державної наукової установи «Інституту модернізації змісту освіти» зібрані матеріали для використання в роботі під час воєнних дій для основних учасників освітнього процесу, що є справді корисним в умовах війни. Важливі матеріали для орієнтації у сфері освіти за різними рівнями та напрямками були видані та розміщені Державною науковою установою «Інститут освітньої аналітики» («Актуальні питання функціонування та розвитку системи освіти України в умовах збройної агресії російської федерації проти України» 2022 р., «Освіта і наука України в умовах воєнного стану: виклики, розвитку, повоєнні перспективи» 2023 р. та інші) [2]. З метою забезпечення належних умов для реалізації права особи на освіту в Україні діє «Інститут освітнього омбудсмена». На головній сторінці Освітнього омбудсмена України є розділ під назвою «Освіта в умовах воєнного стану», де розміщено юридичні роз'яснення, корисну інформацію, пропозиції щодо вирішення основних питань освітньої галузі та захисту прав в освіті в умовах воєнного стану [7].

Важливим суб'єктом забезпечення психолого-педагогічного супроводу в ЗВО є керівництво закладом (ректор, декан, директор, завідувач кафедри тощо). Так, керівник ЗВО відповідно до чинного законодавства: видає накази і розпорядження, дає обов'язкові для виконання всіма учасниками освітнього про-

цесу і структурними підрозділами ЗВО доручення; призначає на посаду та звільняє з посади працівників; забезпечує охорону праці, дотримання законності та порядку; визначає функціональні обов'язки працівників; забезпечує організацію та здійснення контролю за виконанням навчальних планів і програм навчальних дисциплін; контролює дотримання всіма підрозділами штатно-фінансової дисципліни; здійснює контроль за якістю роботи педагогічних, науково-педагогічних, наукових та інших працівників; забезпечує створення умов для здійснення дієвого та відкритого громадського контролю за діяльністю ЗВО та має інші повноваження та механізми для забезпечення супроводу учасників освітнього процесу, зокрема і в особливий період воєнного стану [8]. Одним з основних безпосередніх суб'єктів забезпечення всього освітнього процесу є педагогічні та науково-педагогічні працівники, які своєю чергою мають визначені законодавством права, зокрема право на безпечні і нешкідливі умови праці, а також і відповідні обов'язки, зокрема дбати про фізичне і психічне здоров'я здобувачів, захищати здобувачів освіти під час освітнього процесу від будь-яких форм насильства тощо [9]. На наш погляд, провідним суб'єктом забезпечення психолого-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу, особливо під час воєнного стану, є психологічна служба закладу, яка діє на підставі закону України «Про освіту», Наказу МОН України «Про затвердження положення про психологічну службу у системі освіти», Статуту закладу освіти тощо. Основною метою діяльності психологічної служби є сприяння створенню умов для соціального та інтелектуального розвитку здобувачів освіти, охорони психічного здоров'я, надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки всім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань системи освіти.

У 2023 році на базі провідних ЗВО нами було проведено анкетування учасників освітнього процесу. Так, на питання: «Чи вплинув воєнний стан на якість освітнього процесу» 84% респондентів відповіли «так». На питання: «Чи знаєте ви про існування в ЗВО

психологічної служби»? 48% відповіли, що взагалі не знають про існування цієї служби. Та лише 8% з тих, хто знав про її існування, звертались до психологічної служби. 72% опитаних відповіли «так» на питання «Чи вважаєте ви за необхідне надання вам додаткових ресурсів щодо психолого-педагогічного супроводу під час воєнного стану?»

Висновки. Ми вважаємо, що нині одним із головних завдань, що стоять перед країною взагалі та перед ЗВО зокрема, є своєчасне реагування на сучасні виклики, пов'язані з воєнними подіями, та адаптування до нових умов діяльності. Ми лише коротко, в загальних

рисах зупинились на деяких суб'єктах, від яких залежить визначення та впровадження освітньої політики щодо психолого-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу ЗВО. Тому подальших досліджень потребують питання щодо ефективності діяльності кожного суб'єкта забезпечення психолого-педагогічного супроводу, діагностування стану реального психолого-педагогічного супроводу та щодо вивчення основних причин низького рівня реалізації завдання зі створення сприятливих психолого-педагогічних умов для учасників освітнього процесу в особливому правовому режимі воєнного стану.

ЛІТЕРАТУРА

1. Енциклопедія освіти / головний ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
2. Інститут освітньої аналітики : *веб-сайт*. URL: <https://iea.gov.ua/> (дата звернення: 28.11.2023).
3. Консультування в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій / авт. кол ; заг. ред. В. Г. Панок, І. І. Ткачук. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 144 с.
4. Коростіянець Т. П. Педагогічний супровід студентів в освітніх установах педагогічної вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 12. С. 111–115.
5. Мушкевич М. І. Поняття супроводу у сучасній психологічній науці. *Проблеми загальної та педагогічної психології* : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. Київ, 2011. Т. XIII, ч. 1. С. 287–294.
6. Новий словник іншомовних слів : близько 40 000 сл. і словосполучень / Л. І. Шевченко, О. І. Ніка, О. І. Хом'як, А. А. Дем'янюк ; за ред. Л. І. Шевченко. Київ : Арій, 2008. 672 с.
7. Освітній омбудсмен України : *веб-сайт*. URL: <https://eo.gov.ua/> (дата звернення: 28.11.2023).
8. Про вищу освіту : Закон України від 01 липня 2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 28.11.2023).
9. Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 28.11.2023).
10. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 28.11.2023).
11. Проект психологічної підтримки «ПОРУЧ» : *веб-сайт*. URL: <https://poruch.me/> (дата звернення: 28.11.2023).
12. Роз'яснення МОН України щодо роботи закладів освіти у межах правового режиму воєнного стану від 25 лютого 2022 року / Кабінет Міністрів України : *веб-сайт*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/rozyasnennya-shchodo-roboti-zakladiv-osviti-u-mezhah-pravovogo-rezhimu-voyennogo-stanu> (дата звернення: 28.11.2023).
13. Шульга Н. Д. Сутнісні характеристики поняття «державна освітня політика» URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Shulga.pdf>.

EDUCATIONAL POLICE OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT OF PARTICIPANTS IN THE EDUCATIONAL PROCESS IN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION DURING MARTIAL LAW

RIABENKO MYKHAILO IVANOVICH

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at the Department of Pedagogical Education and Social Rehabilitation
Odesa I. I. Mechnikov National University

Introduction. Given the extremely difficult situation in which Ukraine has found itself, as a result of armed aggression, a large number of participants in the educational process have found themselves in non-standard conditions. The article is devoted to the activities of state bodies and governing bodies of educational institutions and other persons who determine and implement educational policy in Ukraine, in particular in higher education institutions during the special period of martial law.

Purpose. The purpose of the article is to analyze the content of the educational policy on psychological and pedagogical support of participants in the educational process in higher education institutions during martial law.

Methods. The study used theoretical and empirical research methods, namely theoretical analysis and generalization of psychological and pedagogical practice to clarify the essence of the basic concepts of the study; empirical and experimental: questionnaire - to study the state of psychological and pedagogical support in the educational process of a higher education institution; modeling - to develop and present recommendations for the successful organization of psychological and pedagogical support in the educational process of a higher education institution.

Results. In particular, the article defines martial law as a special legal regime introduced in the country in the event of armed aggression or threat of attack, threat to the state independence of Ukraine, etc. The analysis of the latest research of domestic scientists on the study of educational policy, psychological and pedagogical support, including during martial law, is made. The main tasks of a higher education institution in accordance with current legislation are emphasized. The types of participants in the educational process in a higher education institution are determined. The definitions of the categories of support, types of support in the national scientific literature are analyzed.

Originality. The scientific novelty is the definition of the concept of psychological and pedagogical support of participants in the educational process of higher education institutions under martial law and is understood by the author as a comprehensive system of measures aimed at creating favorable psychological and pedagogical conditions for participants in the educational process in the special legal regime of martial law. The author defines the concept of educational policy of psychological and pedagogical support of participants of the educational process of a higher education institution during martial law and understands it as the activities of public authorities, governing bodies and other entities aimed at creating favorable psychological and pedagogical conditions for participants of the educational process in the special legal regime of martial law. The author defines the concept of educational policy of psychological and pedagogical support of participants of the educational process of a higher education institution during martial law and understands it as the activities of public authorities, management bodies and other entities aimed at creating favorable psychological and pedagogical conditions for participants of the educational process in the special legal regime of martial law. For the first time, the author identifies the main subjects of ensuring (guaranteeing) the educational policy of psychological and pedagogical support and provides a general description of some of them: The Verkhovna Rada of Ukraine, the President of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, the Ministry of Education and Science of Ukraine, the Educational Ombudsman, the National Academy of Sciences of Ukraine, the branch academies of sciences of Ukraine, local self-government bodies, the management of higher education institutions (rector, vice-rector, etc, president, vice-rector, dean, director, heads of departments, etc.), the Academic Council, public self-government bodies, student self-government, research and teaching staff (curators, tutors), and the psychological service of a higher education institution.

Conclusion. The author believes that the entities providing psychological and pedagogical support are able and should respond in a timely manner to the challenges of today, and further research is needed to analyze in more detail the activities of each specific entity in wartime and to study the main reasons for the low level of implementation.

Key words: educational policy, psychological and pedagogical support, participants of educational relations, subject, martial law.

REFERENCES

1. Kremen, V.H. (Eds.) (2018). *Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of education]*. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
2. Instytut osvitnoi analityky [Institute of Educational Analytics]. Retrieved from: <https://iea.gov.ua/> (accessed date 28.11.2023) [in Ukrainian].

3. Panok, V.H., & Tkachuk, I.I. (Eds.) (2019). *Konsultuvannia v systemi psykhosotsialnoi dopomohy ditiam i simiam, shcho opynylys u skladnykh zhyttievykh obstavynakh vnaslidok viiskovykh dii [Counseling in the system of psychosocial assistance to children and families who find themselves in difficult life circumstances as a result of military operations]* Kyiv: UNMTs praktychnoi psykholohii i sotsialnoi roboty [in Ukrainian].
4. Korostiianets, T.P. (2019). Pedahohichniy suprovid studentiv v osvritnikh ustanovakh pedahohichnoi vyshchoi osvity [Pedagogical support of students in educational institutions of pedagogical higher education]. *Innovatsiina pedahohika*. 12, p. 111–115 [in Ukrainian].
5. Mushkevych, M.I. (2011). Poniattia suprovodu u suchasniy psykholohichnii nauksi [The concept of accompaniment in modern psychological science]. *Problemy zahalnoi ta pedahohichnoi psykholohii : zb. nauk. pr. In-tu psykholohii im. H. S. Kostiuka APN Ukrainy*. (Maksymenko, S.D. Eds.). Kyiv, T. XIII, ch. 1. S. 287–294 [in Ukrainian].
6. Shevchenko, L.I., Nika, O.I., Khom'iak, O.I., & Dem'ianiuk, A.A. (2018). *Novyi slovnyk inshomovnykh sliv : blyzko 40 000 sl. i slovospoluchen [New dictionary of foreign words: about 40,000 words. and phrases]*. Shevchenko, L.I. (Eds.) Kyiv: Arii [in Ukrainian].
7. Osvitnii ombudsmen Ukrainy [Educational Ombudsman of Ukraine] website: Retrieved from: <https://eo.gov.ua/> [in Ukrainian].
8. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 r. №1556-VII [On higher education: Law of Ukraine dated July 1, 2014 No. 1556-VII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (accessed date 28.11.2023) [in Ukrainian].
9. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. № 2145-VIII [On education: Law of Ukraine dated September 5, 2017 No. 2145-VIII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (accessed date 28.11.2023) [in Ukrainian].
10. Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 12.05.2015 r № 389-VIII [On the legal regime of martial law: Law of Ukraine dated May 12, 2015 No. 389-VIII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (data zvernennia 28.11.2023) [in Ukrainian].
11. Proekt psykholohichnoi pidtrymky «PORUCH» [Project of psychological support "PORUCH"]: website. Retrieved from: <https://poruch.me/> [in Ukrainian].
12. Roziasnennia MON Ukrainy shchodo roboty zakladiv osvity u mezhakh pravovoho rezhymu voiennoho stanu vid 25.02.2022 r. [Clarification of the Ministry of Education and Culture of Ukraine regarding the work of educational institutions within the legal regime martial law of February 25, 2022]: website. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/news/rozyasnennya-shchodo-roboti-zakladiv-osviti-u-mezhah-pravovogo-rezhimu-voyennogo-stanu> [in Ukrainian].
13. Shulha, N.D. (2014). *Sutnisni kharakterystyky poniattia «derzhavna osvitniapolityka» [Essential characteristics of the concept of "state educational policy"]*. Retrieved from: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Shulga.pdf> [in Ukrainian].